

Piotr Hemperek

"El sacramento de la penitencia.
Fundamentos historicos de su
regulacion actual", Jose M. Gonzalez
del Valle, Pamplona 1972 : [recenzja]

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawnohistoryczny 17/3-4, 309-311

1974

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

w XI i XII w. zbiorem powszechnie używanym w Europie Zachodniej. Zbiór Pseudo-Izydora jest rozszerzoną wersją *Collectio Hispana-Gallica*. Oryginalną formą zbioru była wersja dłuższa, z czasem jednak używano go powszechniej w formie skróconej.

Rozprawę uzupełniają indeksy: rękopisów, proveniencji i skryptoriów oraz osób i tekstów anonimowych.

Studium swe kończy autor postulatem, aby przygotować nowe, krytyczne wydanie Zbioru Pseudo-Izydora. Tylko ono bowiem może dać kanonistyce solidne podstawy do badań nad ustawodawstwem okresu poprzedzającego powstanie Dekretu Gracjana.

Należy żywić nadzieję, że postulat ten zostanie — przy czynnym współdziałaniu Williama posiadającego duże doświadczenie i gruntowną znajomość przedmiotu — w niedługim czasie zrealizowany.

Ks. Piotr Hemperek

Jose M. Gonzalez del Valle, *El sacramento de la penitencia. Fundamentos históricos de su regulacion actual*. Pamplona 1972, ss. 259+3 nlb. Ediciones Universidad de Navarra.

Sakrament pokuty posiada już dość obfitą literaturę historyczną, w wielu wypadkach o dużej wartości naukowej. Istnieją cenne wydawnictwa źródeł odnoszących się do tego sakramentu. Jest również sporo studiów o charakterze egzegetycznym. Nie było wszakże dotychczas wyczerpującego opracowania prawnych aspektów sakramentu pokuty. Znane i cenione traktaty Cappella, Coronaty czy Regatilla są tylko komentarzami do przepisów Kodeksu prawa kanonicznego i mają na względzie przede wszystkim rozwiązanie praktycznych problemów, jakie nasuwa sprawowanie sakramentu pokuty. Ten brak postanowił wypełnić J. M. Gonzalez del Valle, autor najnowszej rozprawy historyczno-prawnej o sakramencie pokuty.

Intencją autora było prawne opracowanie sakramentu pokuty. Ze względu na zakres tematu musiał — jak zaznacza we wstępie — zrezygnować z przedstawienia wszystkich problemów historycznych oraz ograniczyć swe zainteresowania do Kościoła Zachodniego i do zagadnień, które uznał za istotne.

Problematyka pracy została szczegółowo omówiona we wstępie. W siedmiu rozdziałach rozprawy przedstawił autor kolejno następujące zagadnienia: 1) określenie sakramentalnego zakresu pokuty, 2) jurysdykcja potrzebna do sprawowania sakramentu pokuty, 3) rodzaje pokuty, 4) kwalifikacja materii, wyznanie i ocena grzechów, 5) tajemnica spowiedzi, 6) rezerwy, 7) wolność przysługująca korzystającym z sakramentu pokuty. Zakończenie zawiera obszerne podsumowanie wyników

badań oraz wskazuje kryteria, którymi należy się kierować przy odnowie przepisów prawnych odnoszących się do sakramentu pokuty.

Najwięcej miejsca poświęcił autor trzem pierwszym z wymienionych zagadnień. Rozdział pierwszy stanowi obszerne wprowadzenie, w którym autor dokonuje rozgraniczenia między pokutą sakramentalną a niesakramentalnymi przejawami pokuty, jakie — jego zdaniem — znajdujemy przede wszystkim w obrzędach liturgicznych oraz w tzw. *audientia episcopalis*.

W rozdziale tym rozważa autor również zagadnienie szafarza sakramentu pokuty; wyjaśnia udział diakonów i świeckich przy sprawowaniu pokuty stwierdzając, że ich udział nie miał nigdy istotnego znaczenia. Zasada niepowtarzalności pokuty, wzmiankowana w niektórych tekstach patrystycznych, odnosiła się — zdaniem autora — wyłącznie do uroczystego zadośćuczynienia, nie dotyczyła natomiast samego sakramentu.

Ostatnią kwestią, która została poruszona w rozdziale pierwszym, jest brak wyraźnego rozróżnienia między *delictum* i *peccatum* w okresie przed XII w. oraz niedostateczne rozgraniczenie tych pojęć w ustawodawstwie aktualnie obowiązującym, co uwidacznia się zwłaszcza w tym, iż nie można uwolnić od grzechu w sakramencie pokuty bez uprzedniej absolucji od cenzury. W konkluzji tych rozważań znajduje się postulat wprowadzenia normy prawnej, która by pozwalała na udzielanie absolucji sakramentalnej niezależnie od tego czy ktoś podlega karom kościelnym, czy też jest od nich wolny, o ile oczywiście spełnia warunki wymagane od ważności sakramentu pokuty.

Zagadnieniem szczegółowo uwzględnionym w pracy jest pojęcie i rola jurysdykcji w sprawowaniu sakramentu pokuty. Jest to w pełni uzasadnione, ponieważ jurysdykcja stanowi ważny element prawnej struktury tego sakramentu. Autor wyróżnia kilka okresów w rozwoju pojęcia jurysdykcji. Teksty patrystyczne i prawne z okresu przed Dekretem Gracjana mówią tylko, że szafarzem sakramentu pokuty jest biskup lub kapłan. Od IX w. właściwym do udzielania rozgrzeszenia był z zasady własny kapłan penitenta, a więc kapłan, który był zarazem jego przełożonym na forum zewnętrznym. Biskupowi były zastrzeżone tylko cięższe wykroczenia. Dekret Gracjana potwierdza obowiązek spowiadania się wobec własnego kapłana. Od Soboru Laterańskiego IV należało spowiadać się przed własnym proboszczem. Późniejsze ustawodawstwo wprowadziło wyjątek od tej zasady na rzecz zakonników żebrzących, którzy mogli spowiadać na mocy pozwolenia papieskiego. Wprowadzone też zostały nowe tytuły określające właściwość kapłana do spowiadania, jak również ograniczenia w pewnych wypadkach jego kompetencji.

Dla pełniejszego wyjaśnienia pojęcia jurysdykcji przedstawia autor również poglądy teologów i kanonistów XII i XIII w. na tę kwestię oraz rozumienie ówczesnej doktryny przez autorów współczesnych. Z rozwa-

zań tych wyprowadza wnioszek, że w epoce klasycznej nie było takiego pojęcia jurysdykcji do spowiadania, jakie posiadamy obecnie.

W dalszej kolejności omawia autor zmiany wprowadzone w odniesieniu do jurysdykcji przez Sobór Trydencki i Kodeks prawa kanonicznego. Omówienie przepisów prawnych uzupełnia analiza doktryny kanonistycznej. Uwidacznia się w niej stopniowa ewolucja pojęcia jurysdykcji, ale nie wyjaśnia ona wszystkich problemów wiążących się z jurysdykcją.

Autor nie poprzestaje na przedstawieniu wyników dotychczasowych badań nad jurysdykcją. Po dokładnej analizie przepisów kodeksowych stwierdza konieczność rewizji pojęcia jurysdykcji w odniesieniu do sprawowania sakramentu pokuty. Jego zdaniem zasada wyrażona w kan. 872, według której do udzielenia abszolucji szafarz musi posiadać oprócz władzy święceń zwyczajną lub delegowaną władzę jurysdykcji, nie jest odpowiednia i należy ją zmodyfikować. Nowe prawo powinno określić tytuły uprawniające do korzystania z jurysdykcji, która przysługuje z racji samego przyjęcia święceń kapłańskich.

Dużo interesującego materiału zawierają również pozostałe rozdziały pracy, w których autor omawia rodzaje pokuty, kwalifikację materii sakramentu pokuty, tajemnicę spowiedzi, rezerwy i wolność wyboru spowiednika. Przedstawienie tych zagadnień zajęłoby zbyt wiele miejsca, trzeba więc ograniczyć się tylko od ich zasygnalizowania. Należy ponadto zaznaczyć, że autor przedstawiając te problemy w ich historycznym rozwoju przyczynił się do wyjaśnienia szeregu pojęć niezupełnie dla nas zrozumiałych.

Na baczłą uwagę zasługuje także zakończenie rozprawy. Zawiera ono zestawione w kilkunastu punktach zasady, które — zdaniem autora — powinny być uwzględnione przy rewizji przepisów prawnych o sakramencie pokuty.

Prace uzupełniają indeksy cytowanych w niej autorów i osób oraz soborów i synodów.

Wskazany tu zakres badań autora oraz niektóre ich wyniki świadczą dobitnie, iż omawiana książka posiada dużą wartość zarówno dla lepszego zrozumienia wielu zagadnień związanych z sakramentem pokuty, jak również dla jego przyszłej odnowy i dzięki temu stanowi cenną pozycję współczesnej literatury kanonistycznej.

Ks. Piotr Hemperek

Alfonso Díaz Díaz, Derecho fundamental de asociación en la Iglesia. Pamplona 1972, ss. 275+3 nlb. Ediciones Universidad de Navarra.

Jednym z podstawowych praw człowieka, wymienionym w Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka, którą ogłosiło w 1948 r. Zgromadzenie